

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

За свідченням світової практики існує два способи досягнення соціального захисту громадян: 1) перерозподіл національного багатства шляхом фінансування державних соціальних програм; 2) створення державою інституційних засад щодо перспективи як самостійного забезпечення громадян пенсією, коштами на випадок настання соціального ризику, так і можливості реалізації права вибору тієї чи іншої соціальної послуги на ринку.

На наш погляд, гарантування права на соціальний захист громадян потребує дотримання принципів, які близькі до ліберального підходу, заснованого на домінантах економічної раціональності, а саме: держава створює умови, за яких кожний працездатний громадянин забезпечується при солідарній підтримці суспільства; надає допомогу хворим і непрацездатним на рівні, що відповідає економічним можливостям країни та потребує попередньої сплати страхових внесків. Важливу роль відіграє збалансований політичний перерозподіл суспільних благ через колективне страхування, зразками організації якого є: запровадження соціального страхування «знизу» як урегулювання відносин працівників і роботодавців; введення інституту соціального страхування «зверху» через державне законодавство; організація третього (змішаного) варіанту формування системи соціального страхування внаслідок залучення державної влади і приватної ініціативи.

Реформування системи соціального захисту громадян має враховувати те, що Україна та інші пострадянські країни на відміну від західних країн до соціальної, правової і демократичної держави рухаються зворотним шляхом, специфіка якого полягає в тому, що соціальні основи, які потребують оновлення, доповнюються правовими і демократичними засадами, а не навпаки. Приватні ініціативи гарантування права на соціальний захист громадян мають і можуть реалізовуватися інститутами страхового ринку, серед яких досить вагому роль можуть відігравати компанії зі страхування життя.

Країни, у яких відбуваються соціально-політичні перетворення, поступово відмовляються від непосильних соціальних гарантій та неефективної і економічно обтяжливої системи соціального забезпечення, яка дісталася їм у спадок від радянських часів, і тільки починають усвідомлювати переваги страхування життя. Останнє, в свою чергу, гальмується такими проблемами як: низький рівень доходів населення; невизначеність політичного, суспільного та економічного середовища; збереження перспективи знецінення приватних заощаджень через інфляційні процеси тощо. За цих обставин довгострокове фінансове планування та планування пенсійного забезпечення є досить складним процесом. Отже, створення стимулів для розвитку довгострокового страхування життя, включаючи пенсійне страхування, слід пов'язувати зі створенням системи гарантій страхувальникам і застрахованим громадянам в одержанні накопичених сум за укладеними договорами страхування.

Зауважимо, що відповідно до Директив ЄС виділяють такі класи страхування життя:

- страхування життя: а) лише дожиття до певного віку, страхування лише на випадок смерті, страхування дожиття до певного віку або смерті, що настає раніше цього віку, страхування життя з поверненням страхових премій; б) ренти; в) додаткові види страхування, пропонувані страховими компаніями, тобто, зокрема, страхування на випадок тілесного ушкодження, що призвело до неможливості працевлаштування; страхування на випадок смерті в результаті нещасного випадку; страхування на випадок втрати працездатності в результаті нещасного випадку або хвороби, якщо ці види страхування реалізуються додатково до страхування життя;

- страхування у зв'язку зі шлюбом, страхування у зв'язку з народженням дитини;

- страхування, про яке йдеться в 1 а), б), пов'язане з інвестиційними фондами;

- медичне страхування (безперервне страхування здоров'я);

- тонтіни (форма створення асоціацій учасників, що мають на меті спільну капіталізацію своїх внесків з подальшим розподілом накопичених таким чином коштів серед тих, хто дожив до певного віку, або бенефіціантів померлих).

- операції з поверненням капіталу (при здійсненні операцій з поверненням капіталу, в основі яких лежать актуарні розрахунки, страхова компанія бере на себе обов'язки виплачувати певні суми протягом певного періоду в обмін на узгоджений одноразовий платіж або періодичні платежі);

- управління груповими пенсійними фондами, тобто операції, які для відповідної страхової компанії полягають в управлінні інвестиціями і, зокрема, активами, що представляють резерви компаній-учасниць, які здійснюють виплати у випадку смерті, дожиття до певного віку або у випадку припинення або обмеження діяльності;

- операції, що стосуються тривалості людського життя, які визначено або обумовлено в законах, де йдеться про соціальне страхування, якщо страхові компанії здійснюють такі операції або управляють їх здійсненням на власний ризик.

Отже, страхування життя дозволяє зберегти певний життєвий рівень, реалізувати потреби у соціальних гарантіях (пенсійному забезпеченні, забезпеченні дітей за умов їх дожиття, наприклад до повноліття, шлюбу тощо).

В той же час слід зазначити, що розвиток страхування життя може бути нестійким за умов відсутності відповідних інвестиційних інструментів та механізмів. Завдання держави є створення відповідного інституційного середовища для реалізації компаніями з страхування життя їх природної ролі «інституційних інвесторів».